

ONTDEK DE WEERGALOZE NATUUR IN NAVARRA

Het uiterlijk van natuurpark Bardenas Reales wisselt continu

In het noorden van Spanje bevindt zich de streek Navarra. Een onontdekt pareltje waar de grillen van het toerisme nog niet zijn ingeslagen. Het voormalige koninkrijk kent een eindeloze diversiteit die van de afgelopen eeuwen tot vandaag zijn aantrekkingskracht nog niet is verloren. Dagmar van Primero was uitgenodigd om Navarra al rondreizend te leren kennen en maakte kennis met de afwisselende schoonheid van dit Spaanse 'land'.

Het wat onbekendere stukje Spanje, Navarra, ligt relatief dichtbij. De streek is één van de 17 autonome gemeenschappen van Spanje. Zij ligt verscholen ten zuiden van Frankrijk, ten oosten van Baskenland en ten noorden van La Rioja. De uitbundige natuur van Navarra is een *must-do* voor natuurliefhebbers. Het is bijna on-Spaans, mede door de Baskische taal die hier nog steeds gesproken wordt. Het overgrote deel van de regio is bergachtig, want een uitloper van de Pyreneeën. Richting het zuiden wordt het landschap zachter,

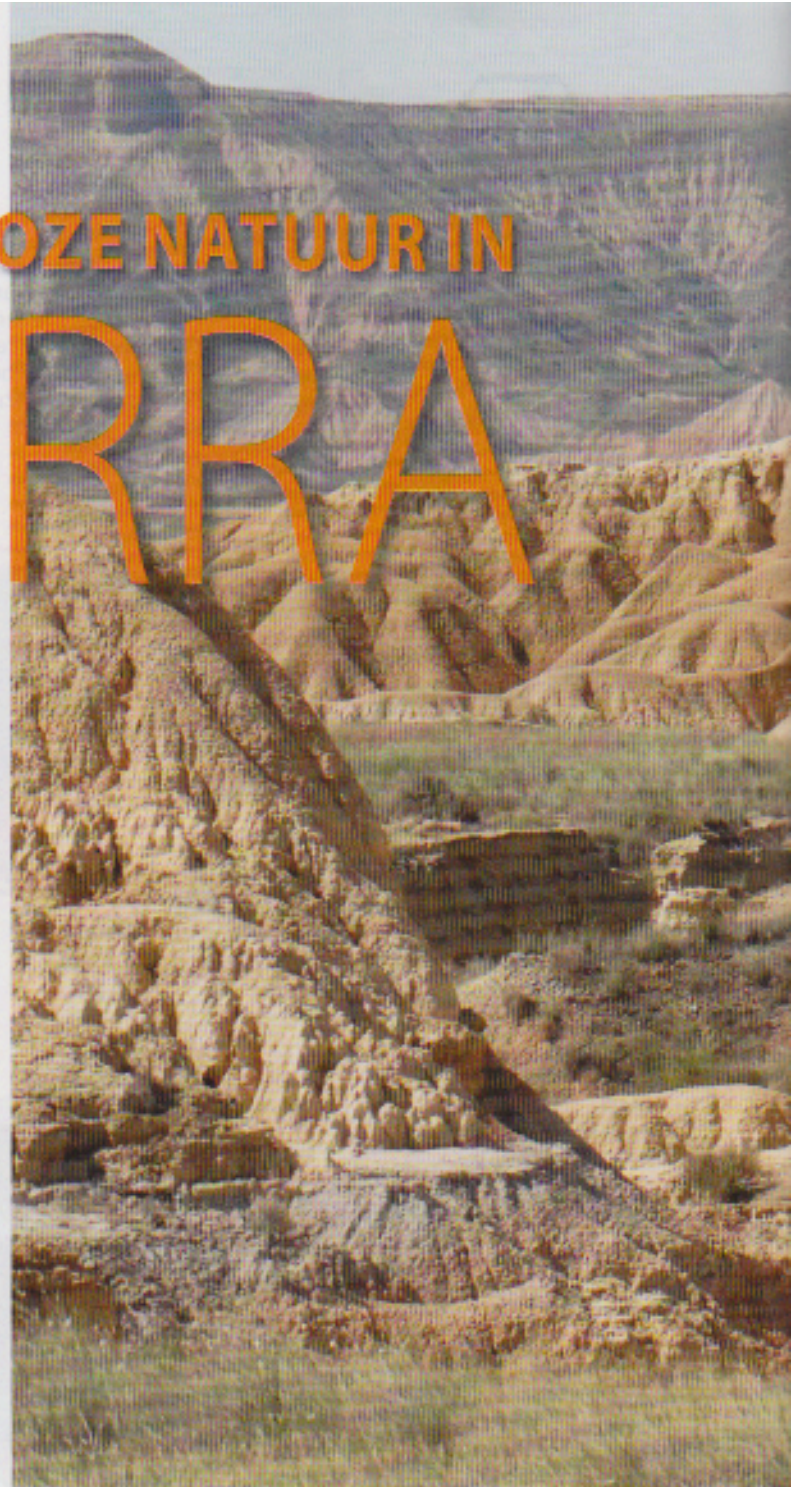
golvender en glooender. Bij deze diversiteit hoort ook een enorm verschil in klimaat, waardoor het zomaar kan sneeuwen in de bergen, terwijl in het zuiden een woestijnklimaat heerst. Het voormalige koninkrijkje bestond uit drie provincies in Spanje en vier in Frankrijk, waarvan de stad Pamplona het belangrijkste regeercentrum en oudste kern van het rijk was.

Verhalen en valleien

Met een paar uurtjes ben je al midden in de Spaanse regio. Wij nemen een korte vlucht naar Bilbao en vertrekken naar het westelijk gelegen plaatsje Arizkun. Daar overnachten we in

een adellijke boerderij midden in een vallei, waar we de volgende ochtend wakker worden van het gehinnik van paarden. Die middag maken we een wandeling in het Xorroxin-woud dat midden in een heuvelachtige, groene omgeving ligt. Zoals we later steeds opnieuw merken, blijkt Navarra een streek te zijn waar mythes nog volop bestaan en worden nageleefd. Onze gids Javier leidt ons het bos in en beschrijft enkele sagen die zich in het Xorroxin-bos afspelen. Zo blijken er goedaardige *bigfoots* in het bos te wonen, die al fluitend voor gevaar waarschuwen, een godin (Marie) en zeemeerminnen met eendenvoeten die jonge

mannen verleiden. Ook de volgende dag staat in het teken van mythische verhalen, als we de Zugarramurdi-grot verkennen. In de 14e en 15e eeuw was de regio compleet Baskisch en allerlei invloeden zijn nog aanwezig. Op weg naar de grot komen we langs pittoreske plaatsjes waar de witte huizen met houten balken veel weg hebben van alpenhutten. De Navarraanse bevolking leeft nog volop naar hun oude gebruiken en zo zul je veel huizen met gedroogde zonnebloemen op hun voordeur spotten. De bewoners proberen er boze geesten mee buiten de deur te houden. Leuk weetje over de grot is dat er tot een aantal jaar

Bovenaan de top kwamen we de 65-jarige François tegen die de Camino de Santiago liep mét ezel

Het turquoise water is beeldschoon maar steenkoud

Vanaf het dorpsplein heb je uitzicht op het paleis van Carlos III

De uitbundige natuur is een must-do voor natuurliefhebbers

geleden grote feesten werden georganiseerd. Maar er ontstond teveel animo waardoor de organisatoren besloten om het festijn voorgoed te cancelen. Al wandelend door de grot kunnen we ons voorstellen dat in deze grot waar vroeger 'heksen' verbrand werden en de 'rivier van de hel' langsstroomt een bijzondere feestfeer ontstaat.

Waan je een pelgrim

Wellicht het meest bekend van Navarra is de Camino de Santiago. De 800 km lange pelgrimsroute doorkruist het koninkrijk en is vandaag de dag nog steeds populair. Navarra vormt de ingang vanuit Frankrijk en leidt

de pelgrim naar Santiago de Compostela. De Ronces-vallei is al eeuwenlang een trekpleister voor koningen, edellieden, heksen, armen, christenen en ieder ander die zich aan dit *once-in-a-lifetime* avontuur wil wagen. Wij nemen alleen een kijkje bij het plaatsje Roncesvalles waar pelgrims na een pittige tocht door de Pyreneeën kunnen ultrusten in het 15e-eeuwse klooster dat als hostel dient. Wij trekken nog iets verder het gebied in voor een magisch uitzicht over het Irati-woud. Het Woud van Irati is na het Zwarte Woud in Duitsland het grootste en best onderhouden beuken- en sparrenbos van Europa. Deze ongerepte zone

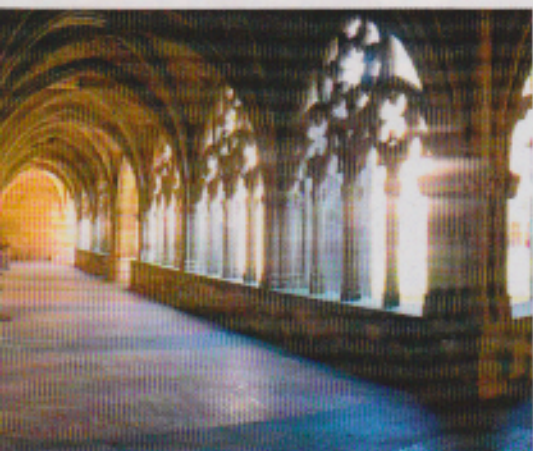
beslaat bijna 17.000 hectare. Bovenop de bergtop is het steenkoud, maar op 1570 m hoogte met een 360° graden uitzicht, heb je een *on-top-of-the-world*-gevoel. Na een hobbelige tocht door de heuvels gaan wij op pad naar Murillo de Longuida. Onze slaapplek is het prachtige roodgekleurde bakstenen familiehotel, Villa Clementina.

Grand Canyon

Na de nacht in onze Spaanse villa gaan we naar de Canyon van Lumbier in Arbayun. Het doet denken aan de Grand Canyon. Door erosie heeft de rivier de rotsen in tweeën gesplitst

waardoor hij nu honderden meters lager stroomt. Erg lang om van dit natuurschoon te genieten krijgen we niet, want we gaan een paardenritje maken bij de manege van Francisco en zijn vrouw. De paden zijn redelijk smal en je moet wel enige paardrij-skills hebben als je deze tocht wilt doen. Onderweg stoppen we eventjes bij één van de oudste kloosters van Navarra. Hij stamt uit 826 en heeft nog restanten uit de Romeinse overheersing. Het canyon-gebied is te voet ook een aanrader. Tegenwoordig is een wandeling door Foz de Lumbier mogelijk. Van 1902 tot 1955 deed het wandeltraject dienst als treinlijn maar nu is het natuur-

In Roncesvalles is het oude klooster zo goed als bewaard gebleven

Een wandeling door de botanische tuin van Señorío de Bertiz is ook een aanrader

Navarra is het hele jaar door een goede reisbestemming

gebied een hotspot voor locals of fiets- en wandelfanaten. Na al deze panorama's staat een bezoek aan het middeleeuwse stadje Olite op de planning. De grootste 'attractie' van Olite is het paleis van de 14e-eeuwse koning Carlos III. In zijn tijd keek hij de 'kunst af' bij zijn Franse koninklijke collega's en richtte het paleis naar de laatste luxueuze standaarden in. Aangezien hij dol op dieren was, werd de paleistuin het thuis van talloze dieren, waaronder uit Afrika geïmporteerde leeuwen en giraffen. Het paleis is leuk om te bezichtigen en alle ruimtes zijn open voor bezoek. Helaas is er van de rijkdom van koning Carlos niets meer bewaard gebleven. Olite is vooral bekend als middelpunt van de wijnhuizen en een bezoek aan het restaurant van hotel Merindad de Olite is een aanrader. De typisch Spaanse tapas en pinchos zijn zalig en voor de lekkerste wijnen uit de streek moet je hier zijn.

Wereldberoemd

Het natuurpark Bardenas Reales waar talloze reclamespots, videoclips en films zoals *Airbag*, *The Pride and The Passion* en *The World is Not Enough* zijn opgenomen, blijkt ook 'gewoon' in Navarra te liggen en duidelijk een bezoekje waard. Het is de noordelijkst gelegen woestijn

ten zuidoosten van Navarra. Althans, het heeft alles weg van een woestijn, maar blijkt een veel gecompliceerder ontstaan en bestaan te hebben. UNESCO heeft het uitgeroepen tot biosfeer-reservaat vanwege het semi-woestijnachtige landschap dat 42.500 hectare beslaat. Het park zorgt bij elk bezoek voor verrassingen aangezien het weer een enorme invloed heeft op zijn uiterlijk. Wanneer wij het bezoeken, is het al een tijdje droog geweest waardoor al het vocht in de grond is verdwenen en er letterlijk scheuren zijn ontstaan. Na alle natuurwonderen, bezoeken we de stad Pamplona. De plaats dankt zijn bekendheid vooral aan de viering van de Sanfermines, die ieder jaar van 6 tot en met 14 juli wordt gevierd. Na het startschot, de chupinazo, barst het feest los en viert duizenden personen uit de hele wereld in de typische wit-rode outfit dag in, dag uit feest. Vooral de Encierro, of stierenrennen, is het dagelijkse hoogtepunt waarbij het gevecht in de arena 's avonds de afsluiter vormt. Wij leren de rijke geschiedenis van Pamplona kennen na een wandeling door de stad. Het is een typisch Spaans stadje met veel kleine restaurantjes waar pinchos – een soort grote borrelhap – dé lekkernij zijn.

Het is die dag heerlijk weer en langs de stadsmuur is een parkje waar veel jongeren zich verzameld hebben. In het avondzonnetje met een drankje is het een gezellig plekje. Pamplona blijkt de ideale uitvalsbasis voor recreatieve en sportieve uitstapjes. Ook bezoeken wij het verderop gelegen Nacedero del Urederra. Het natuurgebied is wonderschoon. Gelegen ten noorden van Estella-Lizarrakun je wandelen langs het karstmassief. Tijdens onze wandeling vliegen de vliegieren letterlijk rond ons hoofd. Er schijnen tachtig tot negentig koppeltjes te zijn en enkele ervan zien we in de rotsen verdwijnen. De wandeling is absoluut uitdagend en goede wandelschoenen zijn een must. Eenmaal in het bos leidt het pad ons langs talrijke watervalletjes en turkoois gekleurde waterputten. De kleur is waanzinnig en doet Caribisch aan, toch blijft de temperatuur allesbehalve zwemproof. Na deze tocht in het spectaculaire natuur-reservaat keren we terug naar Pamplona voor ons laatste nachtje. Na deze kennismaking is voor ons duidelijk: Navarra blijkt voor de avontuurlijke reiziger of natuurliefhebber een absolute must. •

NICE TO KNOW

- ★ Sinds kort biedt de luchtvaartmaatschappij Veuling rechtstreekse vluchten vanaf Amsterdam naar Bilbao aan. Enkele vluchten zijn vanaf € 79,99 in juni te boeken. Meer informatie via www.veuling.com.
- ★ Navarra is het gehele jaar door een goede reisbestemming. Het weer is iets beter dan in Nederland, maar kan een stuk kouder zijn vanwege de directe ligging aan de Atlantische Oceaan en de dichtbij gelegen Pyreneeën.
- ★ Wanneer je je rondreis door Navarra wilt plannen, is het handig om de website van Turismo Navarra te bezoeken. Alle informatie over de bezienswaardigheden of slaapplekken zijn hier te vinden. De site bevat bijna alle informatie in het Nederlands. Meer informatie via www.turismo-navarra.com.
- ★ Een wandeling door het Xoroxin-bos is prima voor de beginnende wandelaar te doen. Wel is het belangrijk om goede schoenen te dragen. De Spaanse 'wandelpaden' zijn niet zoals bij ons en bevatten veel losliggende keien. Ook zul je regelmatig beekjes tegenkomen waardoor het glibberig kan zijn.
- ★ In Navarra is de voertaal Spaans en wordt er Baskisch gesproken. Over het algemeen spreken ze bijna geen Engels en bijna alle informatieborden zijn eveneens in het Spaans. Het is verstandig om een woordje Spaans te kunnen spreken om je verstaanbaar te maken.
- ★ De verhalen uit het Xoroxin-bos zijn beschreven in de trilogie van de Navarraanse schrijfster Dolores Redondo. De oude verhalen zijn verweven met de avonturen van een jonge politievrouw. Onder andere *De Beschermengel* is te verkrijgen via www.bof.com.
- ★ Navarra staat bekend om zijn simpele maar zalige kookkunst. Enkele specialiteiten die je op de kaart aan zult treffen zijn zachte, gerookte paprika, asperges en zoete ui.
- ★ Wanneer je de Santiago de Compostela route loopt zijn er twee routes die je door de Franse Pyreneeën naar Roncesvalles leiden. De 'moeilijke' route of het pad recht door de bergen is voor diehards. Dit pad is 5 km langer dan de 'makkelijke' variant en eist zo nu en dan een leven. Ongeoefende of onervaren pelgrims hebben hier niets te zoeken. Het kan enorm spoken en met sneeuwval tot mei moet je goed voorbereid op pad.